

22/9/931 - 6/12/931 iki buçuk ay (928 bir buçuk, 929, 930 üçer ay) devam eden Bergama Askilapiyon hafriyatının umumi raporudur :

Bergama asırlardan beri muhtelif Millet ve medeniyetlerin yaşadığı bir saha olmak itibarile her senenin hafriyatı yeni ve kıymetli mevzular husule getirmektedir.

Yaşamış ve devrini tamamlamış eski medeniyetlerin kıymetli eserlerini meydana çıkarmak, bu günkü medeniyetin en mühim vazifeleri sırasındadır. çünkü eski medeniyeti bu gün bize tanıtan harab binalar, yıkık duvarlar ve yarım kemerler maziye hatırlatmak hususunda en büyük bir varlık taşımaktadırlar. Bütün bunlar o zamanın yaşayış tarzını bildirmekte ve asrı hazır hars ve medeniyetinin temellerinin esasını teşkil etmektedir. Eskiden yaşamış olan insanlara ait medeniyetin esaslarını, usullerini hafriyatlar bize buldurmakta ve bu suretle medeniyet ve hars da nasıl bir sistem takip ettiklerini anlatmaktadır.

Garp harsının uyumuş bir hale girmesi ciğeran ülema ve hükemasının, hars ve medeniyet esaslarını takviye ve tahkım için behemhahal bu gününün hars ve terbiye esaslarının ana hatlarını derin bir şekilde tetkik etmek mecburiyetinde bırakmış ve bu itibarla asrı atıkaya verilen ehemmiyet yüksek bir mevki taşımakta bulunmuştur.

Yarım asırdır devam eden Bergama hafriyatı son zamanlarda askilapiyon sahasına intikal etmiş bulunmaktadır.

Kasabanın şimali şarkisine düşen ve 335 rakamında bulunan dagda ve Bergamosun kurduğu Varuşta Filotorosun ahfadı K.M.3 ten itibaren metin ve muazzam eserler meydana getirdikleri gibi bunlara halef olan ve K.M.-133- te Bergama da yerleşen Romalılar dahi onlar kadar mühim eserler vucuda getirmişler ve Bergamayı Asyanın birinci sınıf merkezi bir şehri haline koymuşlardır.

Bizantinler, her iki varlık arasında yaşamışlar isede, son zamanlarında tahripkâr bir müsur olmuşlardır.

13 ncü asırda yerleşen Selçukiler ve Türkler dahi kendilerine mahsus eserler meydana getirmişlerdir.

Roma devrinin muazzam ve mimari eserlerinden ve cihanşumul bir şöhreti taşıyan ve kutsiyet izafe olunan yerlerinden birisi de, dört senedir meydana çıkarılması için çalışılan askilapiyondur.

Askilapiyon, Bergama nın garbında ve ayvaz ali bahçası denilen mevkidedir. bu mevki, etrafında hafif kabarmış tepelerle çevrilmiş olup tepeleri kaplayan Zeytin ve meyve ağaçlarıyla sarılmış idi. Dağlardaki çamlar arasından süzülüp gelen saf ve sağlam hava ve buralardaki kaynaklardan akan temiz ve berrak sular ile müstesna ve lâtif bir muhit ve asude bir yer idi. Halâ bu yerin bizzat Mabud tarafından tayin edilmiş olduğu kabul olunmakta idi.

Hayat ve sıhhat kaynağı olan bu mahalle, Halk, arıların çiçeklerden Bal aldığı gibi üşerler, dileklerini tatmin ederler ve maddi ve manevi ihtiyaçlarını temin eylerlerdi.

Bergama nın şarkı şimalinde bulunan Viran kapu denilen yerden bu mabede kadar ortası açık iki tarafı örtülü 4/50 metre arzında bir kilo metre tulunda ve tahminen -500- kolonu bulunan bir caddenin bulunduğu görülmektedir. bu caddenin Askilapiyona açılan üç kapusu son günlerde bulunmuştur. bu kapuların merdüvenlerinden inilince mermer sütunlarla muhat bir sahaya girilmektedir. Koridorun bir diki büyük propile yi teşkil etmekte olup değer üç dilinde bulunan³⁰ kolonun dörder metreyi bulan irtifaları vardır.

Bu sahanın solunda, Mabetler; sağında imparator salonu bulunmaktadır. öndeki Propile nin merdüvenlerinden inilince Mabetlerin ve salonun önüne açılan ve Tiyatroya dayanan 100/100/ murabba metrelik büyük sahaya girilmektedir.

Bu saha, imparator salomundan Tiyatroya, Tiyatrodan cenuba, cenuptan ikinci mabede giden (125) şer metrelik mermer sütunlarla müzeyyen iyonik tarzında vucuda getirilmiş koridorlarla çevrilmiştir.

Bu sahanın ortasına ikinci mabeden gelen metin ve sağlam bir bodrum açılmıştır.

Bu bodrum ile Tiyatro arasında bir mukaddes havuz vucuda getirilmiştir. bu hafuz yanında, son günlerde bir binanın temelleri meydana çıkarılmıştır. Bu temellerin, derin tetkik neticesinde, K.M. 2/3 asra aidiyeti kabul olunmuştur.

Bu temeller tarihin kayıt ettiği veçhile K.M. 4 ncu istanköy ve Midilliden Asyaya geçen Askıapiyatlar tarafından meydana getirilmiş kadim bir askıapiyosun buradaki mevcudiyetini hatırlatmaktadır ki, bu sahada Askıapiyosun Asırlarca ewel hökmüran olduğunu göstermek itibarile bilhassa ehemmiyete şayandır.

Tarihe nazaran Atine Sanktüeri gibi Bergama Askıapiyonuda Filipin hiddetini mucip olmuş ve yagma edilmişti. ikinci ömen zamanında yeniden tesis olunan binanın temelleri olmasıda ihtimal dahilindedir.

Henüz bu binaların tarihini tevsika medar olacak mahkûkât gibi bir vesikâi tarihiyeye destires olunamamıştır. yalnız geçen sene bulunan kırık niyazkâr üç kadın Votifi ile bu sene çıkan gayet ufak vazo parçaları ve yarım bir kitabeki, halk, Laliya adında bir kadın, Antapatos adında kocası ve baş konsolos, manalarını ifade etmekte olup elenistiktir. mamafih bu kısımda devam edecek olan hafriyatın bütün karanlık noktaları tenvir edeceği şüphesiz sayılmaktadır.

Şimdilik 200/200 murabba metre bir saha kaplayan Askıapiyon da vucuda getirilen mabedlerden yüksek mabed miladın birinci, altındaki ikinci mabed ikinci asrında tesis edilmiştir.

Birinci mabed, Eskılap mabudu namına kurulmuş ve dünyanın en mühim ve büyük mabetlerinden birisi olup müdevver bis şekilde ve 32 metre kutrunda yapılmıştır. müdevver bir tarzda inşa olunan bu mabed, Romanın Panteon mabedine benzemekte idi. yalnız Panteonun cephesi müstakim hudut olduğu halde bu mabed kâmil mabed olarak vucuda getirilmiştir.

Bu mabede 19 metre tulfünde geniş 12 basamaklı mermerden yapılmış merdüvenle çıkılmaktadır. merdüven kenarlarında büyük kolonlar ve güzel nakışlı kemerler mevcut olup -9- metre genişliğinde ki mabedin muazzam kapusu kümtüsten belki altından yapılmıştır.

Bu mabedin 20 metre yüksekliği ve 30 metre kutrunda büyük bir kubbesi bulunmakta idi .

Yunanlıların abidelerde kullanmadıkları yeni bir tarzı vucuda getiren Romalıları kubbe usulu sayesinde yunanilerinkinden daha büyük ve daha geniş binalar inşasına muvaffak olmuşlardır.

Tahmin olunduguna göre aydınlık almak için Cesim kubbenin ortası açık idi. ve kubbenin üzeri muzayıkla kaplı olup parlayışı uzak mesafelerden görülmekte idi.

Mabedin tabanı mermer düşenmiş olduğu gibi duvarlarının dahi mermer pilaka kaplı olduğu görülmektedir. Mabedin içinde, dördü müstatil üçü kavisli olmak üzere yedi apsit bulunmaktadır. kapının tam karşısında bulunan büyük niş 7 metre genişliğinde olup, kurtarıcı Askıapiyosun yeridir. en geniş ve en mühim yer bunun idi. çünkü ilahların en büyüğü o idi. buradaki heykelide tabii cesametten üç ve dört misli büyük idi babası apollon kızını sihat ilahesi Hygia ve telesfor gibi mabedlerde bulunmakta idi. yüzlerce sene sonra burasını Bizantinler kilise yapmışlar, bunların yaptıkları mihraplardan birisi orta yerde durmaktadır. bunun yanındaki mezar bin sene sonra yapılmıştır. bu mezar daki kadının ağzından çıkan bronz para bu vaziyeti göstermektedir.

Bu mabedin yanında ve aynı zamanda meydana getirilmiş olan -25-metre murabba-
Indaki şadırvan sekiz kolonlu ve iyonik tarzında kâmil olarak yapılmış
olup ilk mabedin kutsiyetini bu havuz taşımakta idi. yanındaki çeşmenin mus-
luguda bakırdan yılan şeklinde olarak bulunmuştur.

Romada veba zuhur etmişti. Yunanistandaki Askilapiyosun Romaya getirilmesi i-
stemişti. Bu mabettin tazarru edilirken bir yılan peyda olmuştu, Romalılar
bu yılanı Mabud addetmişlerdi. bu itibarla, tedbir ve ihtiyata alâmet olarak
kullanılmış ve bir müddet hekimlerin yakalarında bu alâmet görülmüştür.
Romalılar zamanında Asya vilâyetlerinin birinci sınıf sırasında bulunan ve m-
erkezi şehri haline giren Bergama nın mevki, yeni baştan Askilapiyonun kurur-
uluş cihansumul bir şöhret kazandırmak suretile parlatmış ve ikinci mabedin
ilavesine ihtiyaç hasıl ettirmiştir.

ikinci asırda kurulan ikinci mabed, Bergama ilâhi Telesfor adına yapılmıştı.
Askilapiyosun etrafında ikinci ifâh olan telesfor tababeti sihriyenin dehası
ruya şafii ve nekahetin hamisi idi.

Dünyada mevcut tarzı mimarilerin en şayanı dikkat ve en müstesna şeklinde vu-
cuda getirilmiş ve müttehidü merkez atmış metre kutrunda dört muhiti daire esa-
sı üzerine yapılmış olan bu mabed birinci mabedin bir katlı olmasına rağmen ik-
i katlı olarak kurulmuştur. Alt kısım kemerlerle örtülmüş altı metre irtifada
olup üst kısım yirmi metre yükseklikte ve muazzam bir kubbeyi havi idi. Mabed-
in üst kısmında birinci mabeddeki nişlerde olduğu gibi ilahların heykelleri b-
ulunmakta idi. Mabedin alt kısmını kaplayan kemerler ikinci muhiti dairesinde-
ki otuz iki istinat sütunu üzerine dayanarak geçmekte olup burasını zülmet ve-
recek bir şekilde yapılmıştır. buda tedavi için gelen insanlara burasının esra-
r engiz bir şekil taşıdığı kanaatini vermek içindi. ne tekim mabedin üst katına
çıkılmak için yalnız cenup cihetinde ve bahça tarafında niçten ve dıştan ikişer m-
erdüven vucuda getirilmiştir.

Mabedin karanlık olan bodrumları tarafına seksen iki metre uzunluğunda muazzam
bir bodrum yapılmıştır. bodrumun 2/70 yüksekliği ve 2,2/50 metre genişliği ve
on iki penceresi olup on üç ayak merdüvenli mukaddes havuz ve tiyatroya kapusu
ağılmaktadır. bu bodrumun yer altında yapılmasında kutsiyet izafe edilmesine ve
tilsimli bir varlık temin etmek gayesine matuf idi. Bodrumun duvarlarındaki d-
eliklere konulan kandiller burasını esrarlı ve perili bir dehliz haline getir-
mekte idi. netekim bodrumun altındaki kanaldan geçerek mabedin muzlim halerile-
rine akan suyun menbaı meçhul gösterilir ve bu suretle de hastalar üzerinde k-
uwetli telkinlerle tedavi şekilleri temin olunurdu.

Bu bodrum, bizantinlerin su deposu olarak kullandıkları tarzda meydana çıkarıl-
mıştır.

Bu sene kısmen meydana çıkarılan mukaddes havuz su tedavisinde mühim bir rol
oynar ve ehemmiyetli bir mevki tutardı. 4/50 - 6 mustatilinde olan bu havuzun
içine merdivenle inilmektedir. suyu daima aynı seviyede ve aynı derecesi hara-
rette bulundurulurdu. bu suyun menbaını kimse bilmezdi. Mabudların bir lütfü
mahsusu sayılırdı hastalara şifa ve dertlilere deva verir bir hassaya malikiy-
eti kabul edilir ve davayı kül ad olunurdu. tedavi usullerinden en mühiminin
su olduğunu hafriyatın neticesi göstermektedir. mukaddes havuz mukaddes bodrum
çeşmeler havuzlar kanallar ve muhtelif su taksimatı bunu teyit etmektedir.

-1800-sene ewel Yunan feylsöflerından ARİSTİD Bergama hakkında bir eser vucud
getirmiş ve bunun el yazısı bir nüshası Vatikan kütüphanesinde bulunmuştur. b-
una nazaran Bergamadaki Askilapiyonda mabedler ve Tiyatro mevcut olduğu gibi b-
civarda bir tepede bulunan büyük bir çınar ağacının dibinden ne, an eden bir
su vardır ki mukaddes havuza gelmekte idi bu su cihansumul bir şöhrete malik ol-
up deva kül ad olunurdu.

Eski tababet şimdiki gibi ilaç ve ameliyat sahasında bir terakkiye mazhar olma-
dığından en kuvvetli ilaçlardan birisi telkin idi. mabede gelen hastaların ve h-
astalığın vaziyetlerine nazaran tedavi şekilleri tatbik olunmakta idi. Askilap-
iyatlar ise bazı tecrübeye müstenit ilaçları tavsiye ve tatbik ederlerdi.

Hastaya, git mabudlara duâ et ve onların namına kurban kes denir ve büyük bir m-
erasimle bu yapılırdı. Hastaya şimdi sen soyun, bu kurbanın derisine sarıl ve
bu tılsımlı bodrumda veya esrarlı mabedin altında yat, uyu. mabud senin ruyana
girecek, hastalığın hakkında sana tavsiyede bulunacak, bunu unutmaya ve uyandıgı-
nın zaman hekimlere anlat, ancak bu ilaçla şifa bulamazsın.

başka bir tedavi şekli: Bu mukaddes sudan bol, bol içiniz. çamurundan vücudunuz-
un her tarafına sürünüz, üç defa mabedin etrafını dolaşınız, sonra bu mabedin
altında yatınız mutlaka iyi olursunuz. bu şekilde nevrestenik hastaların tedav-
isi yapılmıştır.

Kadim hükûmâya göre, tedavi usullerinin en mühimi, bol su, çamur sürünmek, temiz
hava ve cımnastiktir.

Maneviyatı takviye suretile yapılmış bazı eğlenceli tedavilerde vardır: izmird-
en şişman bir hasta getirmişler, bunun hastalığı şişmanlıktan mütevellit evham
dan ibaret olduğu anlaşılmış ve eğlenceli bir tedavi şeklini tatbiki takarrur
ettirilmiştir. ona, sen hasta değilsin, sap sağlam bir insansın, deyerek güç halbir
ata bindirmişler ve iki tarafından tutarak bir müddet yürütmüşler ve nihayet a-
tı koşturmuşlar. bu suretle şişmanın nefesine itimat gelmiş ve hasta iyi olmuştur.
netekim bu günde hastalara azim ve metanet tavsiye etmek, irade kuvvetini artırm-
ak suretile yaşamak arzusunu temin eylemek ve binnetice hastayı tedavi etmek es-
ası takip olunmaktadır.

ancak bulunan bir kitabeye nazaran, Memat ilahi namına ve Tiberyos klevdiyos P-
vlinos hatırası Namına mukaddesatla muhat olup bütün ölümlerin girmesi memnu ola-
n Otel ile müessesenin kahramanı namına ; izhar olunan bu esas : ölüm halinde
bulunan hastaların ve doruracak kadınların ölüm akibetleri derpiş edilerek mab-
udların şöhret ve şereflerini korumak maksadına mebni idi.

(Antonenler devri) nde Bergama Asklepyonunda icrayı tebabet eden (BM, I30 Bergam
ada dogan) ulumu tıbbiye mütehassısı (Galenos) (Galen) bu müesseseyi uzun müd-
det idare etmiş ve büyük gayret ve hizmetleri sebkeylemiştir. artık bu devirde
Bergama Asklepyonu zamanın en yüksek ilmi irfan merkezi olmuştu. tababet, ilmi
ve fenni esaslara istinat ettirilmiştir ve bir çok telifat vucuda getirilmiştir.
Bergama evkaf kütüphanesinde bulunan ve Kale cölinos deye başlayan üçüncü cilt
el yazması Üçyüz sahifelik bir kitap derin bir ilmin feyizdar varlığını taşıma-
ktadır. Arap uleması tarafından Ebül ettibba namı verilen Calinosun asarı endü-
lüs hukema ve tıbbası tarafından tercüme ve tatbik olunmuş ve avrupada bu ilmin
intişarına vasıtalık yapmıştır. bulunan kitabelere göre bir çok hastalar, burada
tedavi edilmekten mütevellit şükranlarını ödemek için bir hatıra bırakmışlar ve
şifayap olduklarından dolayı bir eser hediye etmişlerdir. Bunlar arasında Mabud-
lara ve hekimlere karşı yapılmış ittihaflar da bulunmaktadır.

Öyeteriya adında bir kadın gözlerinin tedavisinden dolayı şükrande bulunuyor ve Flemon isminde bir adam nakden üçbin altın teberra ediyordu. Elpis(Ümit) isminde bir kız kurtarıcı Asklepiyon ittihaf da bulunuyor ve diğer birisi Asklepiyosun babası Apollon şerefine bir Aıtar vucuda getiriyordu.

imparator Karakallâ(Avrelıyos Antoninos) hasta olmuş ve şifasını bu mabette aramıştır. ifakat olan bu zalim imparator Askilapiyosa karşı derin minnettarlık hissi duymuş ve Bergama ya mahabbet duygularıyla bağlanmıştır. Tiyatronun önüne ve mukaddes havuzun yanına hali tabiide 3/4 misli büyük muazzam bir heykelini reks ettirmiştir. Bu heykel aynı zamanda ruhani sıfatı taşımakta idi. bulunan başı bu vaziyeti göstermektedir.

Karakallâ, Akropolde Tiyatronun yanında harap olan Diyonisos mabedini Mahi yeni baştan ve tamamen mermerden ihya etmiş ve bu suretle de Bergamaya karşı beslediği sevginin derecesini göstermiştir.

Fakat Karakallâ, minnettarlığına rağmen bu zulmünü burada da yapmıştır: Antoninos Piyos için Askilepiyonda reks olunan bir abide(ki Lâtin harflerle yazılmış yeğane tamam kitabe) dir: (Cermanya, İngiltere sahibi ve asya hakimi, imparator 3 ncü tiribon, 17 nci konsol, 4 ncü Prokonsol halim, selim Antininos piyos ruhuna karşı minnetdar olan.....tarafından reks olunan abide) yi vucuda getiren adamın yüksek şöhretini çeğemiyerek başını kestirmiş ve isminide bu taştan sil-dirmiştir.

Bu mabedler, hasta olan insanların şifayap olmaları için meydana getirilmiş kut-si yerler idi. bu ibadet edilen yerlerin yüksek varlıkları arasına karışmış bir tiyatronun mevcudiyeti, hayreti mucip bir şekilde telekkî oluna bilir.

halbuki bu müessesede ibadetler, telkinler ve tecrübeye müstenit ilaçlar mühim rol oynamakta iken Tiyatroda dahi musiki, temsiller, Konferanslar, hastaların tedavisinde mühim bir amil olmakta idi.

Akropolda 15 bin viran kapıda 30 bin, Amfi teatr de 50 bin kişilik muazzam tiyatrolar bulunurken; burada 5 bin kişilik bir tiyatronun tesisi büyük bir hususiyet göstermektedir.

Garp tarafı kayay, şmal tarafı bi bodrâma tutturularak yamaçta nisîf muhiti daire şeklinde kurulan tiyatro kâmilten mermerden ve çok sanatkârane bir tarzda ve 60 metre kutrunda yapılmıştır. şayanı dikkattir ki ikinci mabed dahi 60 metre Kutrun esas ittihaz edilmesi üzerine inşa olunmuştur.

Tiyatro iki kısım üzerine yapılmıştır.: üst kısım uzun zaman açık kala bilmiş olmasından dolayı daha kolayca tahribe uğramış olmasına rağmen; alt kısım, eski vaziyet ve güzelliğini muhafaza ede bilmiş bir şekilde meydana çıkarılmıştır.

alt kısım, 28 basamaklı altı merdüveni ve bu suretle beş parçaya ayrılmış tiribünleri havidir. merdüvenlerin iki tarafında üzerinde birer arslan ayagı bulunan 14, iskehedizilmiş olup aynı hizada bulunan tiribünler dahi mermer satıhlı olarak aynı şekilde vucuda getirilmiştir.

Oturan birisinin arkasI arkada oturan digerinin dizlerine dayanmakta idi en son sıralara ise arkalıklI mermer kanepeler yerleştirilmiştir.

ortada bulunan tiribünün alt kısmında, şeref mevkii olarak bir loca yapılmıştır. bu yer, aktörlerle seyircilerin gözlerini aynı seviyede bulundurması itibarile ehemmiyeti haiz ve muteber bir yer idi. kenarlarındaki deliklere nazaran da ,locanın üstünde güneşli zamanlarda bir tente bulunmakta idi.

Orkestra ve sahneyi ihtifa eden zemin kısmın nısf muhit dairesinin tulü -24- ve kutru -15- metredir.

sahne yeri, kutrun üzerinde ve orkestra mahalli iç kısmında tesis edilmiştir. sahne yeri, orkestra mahalinden 0/10 metre yüksek olup kutrun boyunca beş kapu bulunmaktadır, kapular, üç katlı olup müdevver, kavisli, inhinali bir surette işlepmiş Arşitav ve gayzonlar yüksek bir mimari kıymet taşımaktadır.

üçüncü katta beş kapu hizalarına tesadüf etmek üzere on kolon arasında beşniş vucuda getirilmişti buralara, Jübiter, Apollon, Askilepiyos, Diyonisos gibi ilahların heykelleri konmuştu. Tiyatronun kapuları büyük koridora açılmakta bulunduğundan bu heykeller tiyatroya bakmakta idi.

Tiyatroyu baştan başa saran ve bir insanın serbestçe dolaşa bilecegi şekilde açılan bir bodrum, açıkta olan Tiyatronun sularını ve rutubetini toplamak için vucuda getirilmiştir.

akşamı mimarisinden mühim bir kısmı mevcut olan Tiyatronun resturesini Meydana getirmek kolay olacaktır.

Askilepiyonun iç sahasını murabba şeklinde saran ve üç dilde bulunan muazzam koridorun beher dilde 125 r metreliktir. ikinci mabetten başlayan koridorunucu şimale doğru bir istikamet takip ettikten sonra zaviye kaime teşkil ederek Tiyatroya dayanmaktadır. Tiyatro önünden aynı suretle geçerek imparator salonuna bitişmektedir. sahadan koridora dört ayak merdüvenle çıkılmaktadır. altışar metrelik kolonlarıyla başlıkları iyonik nizamında nefis bir surette yapılmıştır. koridorun zemini mermerdüşenmiş ve duvarları mermer kaplanmıştır. arka kısım duvarları rutubetten muhafaza maksadile çift olarak yapılmıştır tiyatroya da zaviye teşkil eden iki koridor birer katlı olarak meydana getirilmiş isede mabet tarafındaki koridor meyilli araziye tesadüf ettiginden iki kat olarak yapılmıştır. anlaşıldığına göre bu koridorun alt kısım kolonları İbrahit tenişt kısım kolonları digerleri gibi mermerden vucuda getirilmiştir. tahminen 150 mermer kolonu ihtiva eden ve kısmen meydana çıkarılmış bulunan bu koridorlar hastaların, yağmurlu zamanlarda gezmeleri, hava almaları ve sıoak zamanlarda korunmaları için yapılmış muazzam bir eseri mimari olup Askilapiyona yüksek bir şeref ve azamet vermekte idi tiyatronun yanındaki koridorun, sağlam olduğı bir zamanda zelzeleden göçmüş olduğı görülmektedir. koridorun diger mahallerinde da gınlık ve parça halinde meydana çıkarılan kolon ve saçak taşları ise müteaddit tahribata maruz kaldıkları cihetle tiyatroya çok noksan dır.

Bergama şehrine ve halkına hitap eden kitabeler olduğu gibi, halk tarafından dahi takdir ve takdis sadedinde abideler vucuda getirilmiştir.

Ez cümle:

Ey birinci sınıf sırasında bulunan şehir ! buranın baş hocası KILAVDİOS büyük bir imanla ve feragati nefisle çalışmıştır, sende ona hürmet ve muhabbet et. Bergama halkına! NİKOMEDİS büyük bir alim ve büyük bir Feylesoftur, aynı zamanda yüksek bir idare adamıdır, hakkın hüsnü teveccühünü kazanmıştır, buna hürmet ediniz.

ASKLEPIYOS a ! halaskâr ve büyük sıfatlarını taşıyan mabuda Bergamalıların şükran hatırası.

FLAVYON ER MOKRATES e ! Asyanın baş hocası ve feylesofu olan, sen, vefakâr ve fedakâr bir insanın ve ancak Allah olmadığı için öldün, şükran ve minnet hisleriyle bağlanan Bergamalılar bu heykeli SANKTUER e rehz ettiler.

Girit valisi ve kumandanı DİYONİSOS un yüksek hizmetlerini takdiren Bergama meclisi tarafından bir kitabe vaz edilmiştir.

Bergamada teşekkül eden Romen kolonisi reisi feylesof PAVLİNOS şerefine de bir abide vucuda getirilmiştir.

Hitabetin yüksek kudretini takdir eden POLEMON, hatip DİMOSTEN in hatırasını tizkâr eymemiştir.

imparator TRAYAN zamanında, DOBRİCE vali ve kumandanı bulunan Bergama LIYORİOS-BAZUZ un cesedi Bergamaya nakledilmiş ve mesarifi hükümet tarafından teskiye edilen altından mamul bir makbereye konulması hatırası için bu abide tesis edilmişti.

Bergamanın diğer tarafları gibi ASKLEPIYON da, çok kitabesi bulunan bir yer olmuştur. elde edilen kitabelere nazaran mabedin şaşaapaş mevkii, cihan nazarında yüksek bir kudret kazanmıştı.

Hakimi mutlak olan imparatorlar bile buradan şifa ve hayat ummuşlar ve burasını her türlü taaruzdan masun bulduğunu kutsi bir imanla kabul eylemişlerdi.

ASKLEPIYONUN devri saadeti dördüncü asırda Hıristiyanlığa karışmış ve artık manastır kisvesine bürünmüştü. yedinci asırda ise zulumden, asayişsizlikten ve Arap ordularının tecavüzünden dolayı bütün bütün ehemmiyetini kaybetmişti.

heman metruk vaziyete giren bu muazzam binaları, insanlığın nanköree davranışlarına rakabet eden zelzeleler de temelinden devirip göçürmüştür ve nihayet devrini tamamlamış insanların hayatiyetini gösteren bu harabelerin hazin manzarasının seyrine tahammül edememişler gibi burasını asırlarda didik didik dikklemişlerdir.

ancak Cumhuriyet devrinin feyizdar varlığı, her fırsatta taaruza alışmış olanların gaddarane hareketine kati bir darbe indirmiştir.

imparator salonu :

Tiyatrodan gelen koridorun salona dayanan noktasındaki iki kapudan imparator salonuna gide bilmektedir. Salon 16-18 ebadında olup kapu karşısına gelen dilin ortasında vucuda getirilmiş olan büyük bir niş üzerinde, Roma'nın en büyük imparatorlarından ve sanâinefise muhiplerinden ARDİYEN'in gayet güzel işlenmiş ve iri bir insan cesametinde çıplak bir heykeli bulunmakta idi. Bu heykel, salonun kapuları önünde bulunmuştur. tahmin olunduguna göre, bu civarda bulunan kireç kuyusuna götürülmekte iken her nasılsa kurtulmuştur.

Bu heykel, omuzdan sarkan ihramını sol kolundan aşağı doğru düşürmüş vaziyetindedir. aynı yuvarlak kaide de ve sağ tarafında bulunan bir ağaç üzerinde harp elbisesi bulunmaktadır. başı, kolları, bacakları kopmuş olan bu heykel, restüre edildiği takdirde çok nefis ve müstesna bir eser olacaktır.

Bu nişin iki tarafında ikişer, yan dilimlerinde altışar ufak niş bulunmaktadır. Bunlarda ufak heykellerin bulunduğu tahmin olunmaktadır.

Salonun duvarları Mermer kaplı olduğu gibi, tabanı dahi hendesi şekilde mermer pilaka ile düşenmiştir. Bu salonun zâynet ve ihtişamına fevkalade ehemmiyet verilmiş olduğunu düşemesindeki cesamet ve renk imtizacı da göstermektedir. muhtelif renklerin imtizacı o kadar güzel bir şekilde meydana getirilmiştir ki büyük bir sanat eseri olduğuna şüphe bırakmamaktadır. (M. Wiegand, bu kadar güzel bir işi ilk defa burada görüyorum demiştir.)

Bu salonun örtüsünde kullanılan kiremitlerin mermer den yapılmış olduğunda bulunan parçalarından anlaşılmıştır.

Heykelin kaidesindeki yazıya nazaran: FL. Melitine isminde zengin bir kadın tarafından ilâh ADRİYEN'e ithaf edilmiştir. ADRİYEN; o kadar iyi bir imparator idi ki ve memlekete o kadar büyük hizmetler etmiş tiki, kendisi ilah telekki olunuyordu.

Bu salonun ittisalinde küçük bir apsiti vucuda getirilmiş olup APOLLON'un ikiz kız kardeşi ARTEMIS için yapılmış olduğu tahmin olunmuştur. Bu mabed, Romanın azametli imparatorluğu devrinde, devletin kapladığı geniş saha dahilinde parlak bir mevki temin etmiş ve çok yüksek bir şöhret ve şeref taşımıştır ki asırlarca devam eden halkın akınları arasında müdebdep ve mutantan bir varlığa kavuşmuş idi. Artık o devirde Bergama da kesafeti nüfus fevkalade bir dereceyi bulmuştu. 150 bin nüfus tahmin olunuyordu. züvar ise mühim bir yekun teşkil etmekte idi. memleketin idaresi bir şehir emini tarafından tedvir olunmakta idi.

Netekim baş hekim GAIOS tarafından dostu olan ve Bergama'nın ikinci asırda şehiremini bulunan SATORNİOS şerefine bir abide rekt olunmuştur n Artık Bergama bir ilmi irfan merkezi olmuş ve bir çok âlim, filesof ve hakimlerle bihakkın iftihar edebilecek bir mevkie suud etmişti. halkın büyükleri takdir edebilecek bir seviyeye malik olduğu müteaddit asar ve abidat ile de tezahur etmektedir.

Bu seneki hafriyat, ewelki senelerenazaran daha kiymetli eserler vermiştir. daha dogrusu hafriyat devam ettikçe ASKLEPIYONU un eski azamet ve kudreti h akkında esaslı fikir ve kuvetli malumat hasıl olmaktadır.

Henüz etraflı tamamen açılmanış olan KM bina temelleri istisna edilirse askl piyon un diger aksamınin Restorasiyonunu vucuda getirebilecek mimari eserle in mevcudiyeti ehemmiyetli bir yekun taşımaktadır.

hafriyatın son şeklini gösterir bir pilân ile bazı fotograflar ve bunları i h eden birer listeleri de leffen takdim kilindiğini hürmetlerimle arz ederim. 25/1/932

Hafriyat Komiseri

Bergama müze Me.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIZM0201501